

Posudek oponenta disertační práce

Jméno doktoranda: Mgr. Ondřej Kadlec, J.D.

Téma a rozsah práce: **Role velkých senátů nejvyšších soudů a pléna Ústavního soudu při dotváření práva**, 199 stran textu

Datum odevzdání práce: 8. ledna 2019

Disertační práce Ondřeje Kadlece si vytkla za cíl zjistit, jakou roli v dotváření práva kontinentálními soudy hrají velké senáty (str. 10). Práce se opírá o rozsáhlý výzkum právního zakotvení, rozhodovací praxe, doktrinální reflexe a soudcovského a asistentského vnímání velkého senátu Nejvyššího soudu (NS), rozšířeného senátu Nejvyšších správního soudu (NSS) a pléna Ústavního soudu (ÚS). Teoreticky se práce opírá o úctyhodný soubor především anglosaské literatury. V úvodu vyjadřuje naději, že „srovnání tří systematicky provedených případových studií... může přinést obecné poznatky o činnosti velkých senátů aplikovatelné i na jiné zahraniční soudy“ (str. 13).

Velmi vhodně je vybráno relativně úzké, ale dobře sevřené a přitom podstatné a velmi málo probádané téma velkých senátů.

Tři případové studie v třetí až páté kapitole nabízejí hluboký vhled do činnosti NS, NSS a ÚS. Kladou si správné otázky, jsou psány výstižným stylem, vhodně kombinují poznatky ze soudních rozhodnutí, soudních statistik, z odborných textů soudců a právních textů a z (povětšinou anonymních) rozhovorů se soudci a asistenty. Zároveň oceňuji metodologickou obezřetnost, varující před nepodloženým zobecňováním (srov. např. kapitolu 2.5 na str. 23). Tato část upozorňuje na řadu závažných problémů, například na přebírání prvků anglosaského soudcovského práva, aniž by se ovšem řádně pracovalo s jeho metodologií, založené na odlišování ratio decidendi a obiter dictum a na zohlednění skutkových okolností precedenčního a posuzovaného případu (str. 67–68). Je také dobře, že práce se snaží popisované jevy vysvětlovat a že činí líčení plastičtější pomocí poukazů na konkrétní právní otázky, které byly předmětem posuzování, čímž doktorand prokazuje i svou výbornou orientaci v platném právu.

Velmi povedené je i výstižné shrnutí odlišností všech tří velkých senátů v závěru šesté kapitoly. Přínosné jsou i občasné kritické poznámky na současnou praxi, zvláště na rizika velké decentralizace Ústavního soudu (str. 159–160) nebo na problematičnost nezveřejňování dokumentů týkajících se překládání věcí do velkého senátu NS a pléna ÚS (str. 166–167).

Důležitým teoretickým přínosem práce je typologie rozlišující většinový, expertní a koordinační model velkého senátu v sedmé kapitole. U expertního modelu je samozřejmě hlavním problémem, kdo a jak členy velkého senátu vybírá. U většinového modelu nemám za to, že „je problematické, aby ve velkém senátu zasedal kdokoliv jiný, než soudci vybraní podle náhodného klíče“ (str. 177). Nemůže reprezentativní užší sbor vzniknout volbou (ať už většinovou nebo proporční), jako je tomu u parlamentu? Nebo – není pro výběr reprezentativního vzorku vedle náhodného výběru možný i kvótní výběr, jak ho zná sociologie?

Na okraj osmé kapitoly lze uvést, že práce se poměrně málo věnovala teoretickým problémům dotváření práva, o němž se ovšem mluví přímo v názvu práce. Malý důraz na toto téma je patrný i z dosti neobvyklé poznámky č. 806 na str. 192, která neobsahuje odkaz na stránky citovaných knih.

Síla disertační práce je ovšem jinde – v důkladném prozkoumání teorie a praxe velkých senátů, v nashromáždění, zpracování a okomentování velkého množství empirického materiálu, v hlubokém vhledu do činnosti vrcholných soudů, díky kterému přináší práce řadu poznatků nad rámec samotného tématu velkých senátů, a i v podnětných praktických doporučeních.

Hlavní praktická doporučení jsou soustředěna do osmé kapitoly, navrhuji flexibilní používání velkého senátu pro kauzy s většími systémovými či společenskými dopady, dále požadavek, aby velké senáty odrážely názor většiny soudců soudu a rozhodovaly s vědomím soudu jako celku (str. 195–196). Nemohou být ale druhé a třetí doporučení v napětí? Je možné ztotožnit názor soudu (vyplývající třeba z vývoje judikatury) s názorem většiny soudců? Nemůže být názor velkého senátu voleného soudci lepší reprezentací názoru soudu než názor mechanické většiny soudců?

Práce je čtivá, přehledná, jazykově takřka bezchybná, zcela splňuje požadavky kladené na disertační práci. Vřele ji **doporučuji k obhajobě** a následně publikaci jako monografii.

Připojuji dále několik konkrétnějších připomínek a otázky pro obhajobu.

Jednotlivé připomínky:

Str. 24: Zpronevěřil bych se tradicím naší fakulty, kdybych neupozornil, že Nejvyšší soudní a kasační dvůr ve Vídni není správně označovat jako „rakousko-uherský“ soud, neboť v době Rakousko-Uherska (1867–1918) se jeho územní působnost vztahovala jen na „království a země v radě říšské zastoupené“ (srov. čl. 12 základního zákona státního č. 144/1867 ř. z., o moci soudcovské).

Str. 67 a 151: Nejsou vzorky dvaceti rozhodnutí příliš malé?

Str. 104–105: Není formulování příliš abstraktních právních závěrů rozšířeného senátu spíš hodno kritiky? Napadá mě především materiální pojetí rozhodnutí, vyvinuté na ochranu jeho adresáta, které ovšem velmi podivně působí, když se použije v neprospěch adresáta, jako tomu bylo v případě jmenování profesorů, kde debata, zda prezidentův dopis ministryni je „rozhodnutí“, přispěla k tomu, že tu věc rozhodují správní soudy už čtvrtý rok.

Str. 112: To ani není připomínka, ale nepřestává mě fascinovat zde zmíněný závěr rozšířeného senátu NSS, že krajský soud má zrušit správní rozhodnutí, které nezohlednilo pozdější zákon příznivější pro pachatele přestupku, účinný až po vydání onoho správního rozhodnutí. Při délce řízení před správními soudy tím NSS podle mě fungování státní správy v tomto segmentu nesmírně komplikuje.

Str. 117: Opravdu platí teze, že zapojení funkcionářů ÚS jako zpravodajů odporuje zákonu?

Str. 118: Proč doktorand považuje za přesvědčivější závěr, že devět hlasů na změnu judikatury je silnější pravidlo než devět soudců na zrušení zákona? Není zrušení zákona sedmi či dokonce méně soudci málo legitimní? A není závěr o rozporu s předchozí judikaturou často poměrně nejasný a snadno procesně zneužitelný? Například u příkladu zmíněného na str. 157 (přílepký v Pl. ÚS 77/06 a Pl. ÚS 24/07) si existencí změny judikatury vůbec nejsem jistý, když v prvním případě šlo o přílepek a v druhém o obsahově nesourodý vládní návrh zákona.

Str. 162: Co znamená obrat „mocenský zájem“ ve větě „Současný ‚Baxův‘ rozšířený senát je přitom složen ze silných osobností soudu se silným mocenským či odborným zájmem na podobě judikatury soudu“?

Str. 174: Nemyslím, že existuje „základní statistický předpoklad, podle kterého větší vzorek zkoumané populace je reprezentativnější ohledně charakteristiky celé populace než vzorek menší“. Záleží na tom, jak je vzorek vybrán. Tudíž si ani nemyslím, že „samotná skutečnost, že ve velkých senátech oproti malým senátům zasedá vyšší počet soudců, zvyšuje pravděpodobnost, že názor velkého senátu bude lépe odpovídat názoru soudu, jako celku“.

Str. 180: O co se opírá neozdrojované tvrzení, že rozšířený senát NSS „má sedm stabilních členů, vybraných ze silných a ambiciózních osobností soudu na základě jejich vysokého odborného renomé“? O rozhovory se soudci a asistenty?

Str. 195: Je rotace jediný způsob, jak zajistit reprezentativní složení velkého senátu? Co volba?

Str. 197: Není to tak, že se zásada zákonného soudce u nás vykládá příliš přísně?

Otázky pro obhajobu:

1. Jakou roli ve vztahu velkých a malých senátů hraje a má hrát § 13 občanského zákoníku?
2. Není z hlediska dělby moci problematické, že NS a NSS nerozlišují závaznost nosných důvodů (*ratio decidendi*) a závaznost jakéhokoli názoru obsaženého v odůvodnění rozsudku. Nedělá tato nadprodukce závazných právních názorů z NS a NSS samozvaného zákonodárce? Neměla by být tato praxe předmětem kritiky?
3. Pokud by na Ústavním soudu „šlo očekávat pozitivní změnu, jestliže by buď plénum samo rozhodovalo více ústavních stížností, anebo pokud by intenzivněji kontrolovalo nebo instruovalo malé senáty“ (str. 188), je taková změna uskutečnitelná, aniž by došlo k zahlcení Ústavního soudu?
4. Bylo by možno konkrétněji vysvětlit kritérium veřejného účelu (str. 195), které doktorand navrhuje pro určení věci pro velký senát?

V Praze dne 22. dubna 2019

Doc. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.